

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และขอเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย สรุปผลของการวิจัยได้ดังนี้

นโยบายในการจัดการนิเทศการศึกษา

ก่อนปี พ.ศ. 2414 การจัดการนิเทศศึกษามีนโยบายให้เจ้าอาวาสทำหน้าที่ควบคุม และแนะนำให้พระภิกษุซึ่งเป็นครูปฏิบัติงานทางด้านการสอนให้เต็มที่ เฉพาะวัดที่ตนรับผิดชอบ เพื่อให้ศิษย์วัดหรือสามเณรสามารถอ่าน เขียน เรียนเลข รวมทั้งพระธรรมวินัยตามแนวพระพุทธศาสนา

พ.ศ. 2427 มุ่งตรวจตราโดยคุณผลการสอบของนักเรียนเพื่อใช้เป็นเครื่องพิจารณาความสามารถของครูผู้สอน

พ.ศ. 2430 มุ่งเพื่อตรวจคุณภาพการสอบของนักเรียน ความประพฤติและการปฏิบัติงานของครู มีการทำหนังสือเตือน การไปตรวจก็ไม่แจ้งให้ครูทราบล่วงหน้า ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการจับผิด

พ.ศ. 2443 มุ่งเพื่อตรวจ ควบคุม แนะนำ และช่วยเหลือครู การตรวจได้แบ่งเป็นเขตแขวงเพื่อให้รับผิดชอบ

พ.ศ. 2476 มุ่งให้โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ในสายเดียวกันทางด้านวิชาการ เฉพาะในจังหวัดพระนครและธนบุรี

พ.ศ. 2491 มุ่งเพื่อช่วยเหลือ แนะนำ และเริ่มมีลักษณะของการนิเทศการศึกษาในรูปแบบปัจจุบัน คือ ไม่มีอำนาจในการสั่งการ

พ.ศ. 2498 มุ่งเพื่อช่วยเหลือ แนะนำทางค่านวิชาการศึกษา และไม่มีอำนาจในการบริหาร

พ.ศ. 2499 มุ่งเพื่อให้เป็นที่ปรึกษาทางค่านวิชาการศึกษาของกรม อบรมกรรม เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายวิชาการศึกษา ทำการวิจัยงานทางค่านการศึกษา แต่ไม่มีอำนาจทางค่านการบริหาร

พ.ศ. 2509 แมวว่าจะตั้งให้ศึกษานิเทศก์เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ให้ปฏิบัติงานตามนโยบายในปี พ.ศ. 2499

การจัดองค์กรการบริหารการศึกษา

ก่อนปี พ.ศ. 2414 ยังไม่มีการจัดระเบียบหรือควบคุมในการจัดการศึกษาแต่อย่างใด สถานที่จัดการศึกษามีเพียงราชสำนัก สำนักราชบัณฑิต วัด สำนักของเจ้านาย หรือการศึกษาในสกุลและโรงเรียน ซึ่งเจ้าของสถานศึกษาแต่ละแห่งทำหน้าที่ควบคุม แนะนำทางค่านการเรียน การสอน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2414 เป็นต้นมาเริ่มมีโรงเรียนแผนปัจจุบัน จึงมีการควบคุม ตรวจสอบการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามพระบรมราชโองการ

พ.ศ. 2430 ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเพื่อจัดการศึกษาของชาติ และ พ.ศ. 2435 ได้ตั้งกระทรวงธรรมการขึ้น กรมศึกษาธิการก็ยังเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางค่านการจัดการศึกษา งานทางค่านการนิเทศการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารตลอดมา พ.ศ. 2445 กรมศึกษาธิการมีกรมตรวจ มีหน้าที่ตรวจทั้งโรงเรียนและวัด พ.ศ. 2464 มีกรมการศึกษามีหน้าที่ควบคุมและช่วยเหลือโรงเรียนในท้องถิ่นของตน โดยเป็นที่ปรึกษาในการจัด และดำเนินงานทางค่านการศึกษา ตรวจสอบดูแลงบประมาณบัญชีเงิน และสอดส่องความเป็นไปของโรงเรียนที่ประชาชนจัดตั้ง พ.ศ. 2476 ได้มีการแบ่งสายโรงเรียน ให้โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ในสายคอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ในสายเดียวกัน ทางค่านวิชาการศึกษา

พ.ศ. 2491 ได้ตั้งผู้ตรวจการประถมศึกษาขึ้นในแผนกศึกษาธิการอำเภอและกิ่งอำเภอ เพื่อทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ควบคุม และตรวจตราโรงเรียนประชาบาลที่อยู่ในเขตรับผิดชอบโดยไม่มีอำนาจสั่งการเกี่ยวกับเรื่องที่ตรวจ แต่โดยยกเลิกตำแหน่งผู้ตรวจการประถมศึกษาไปในปี พ.ศ. 2497

พ.ศ. 2494 กรมสามัญศึกษาซึ่งรับผิดชอบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา การฝึกหัดครู และโรงเรียนราษฎร เริ่มจัดให้มีเจ้าหน้าที่ไปช่วยเหลือคานาวิชาการแก่ครูในโรงเรียนฝึกหัดครูสวนกุหลาบภาค โดยเริ่มตนเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์ก่อน และในปีนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ยกกองโรงเรียนประชาบาลขึ้นเป็นกรมประชาศึกษา พ.ศ. 2495 เปลี่ยนชื่อกรมสามัญศึกษาเป็นกรมวิสามัญศึกษาและเปลี่ยนชื่อกรมประชาศึกษาเป็นกรมสามัญศึกษา

พ.ศ. 2495 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษามีหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนฝึกหัดครู และโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคทางคานาวิชาการ เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างกรมกับโรงเรียน โรงเรียนกับโรงเรียน และโรงเรียนกับจังหวัด ศึกษานิเทศก์ที่จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานช่วย (Staff) ของกรมทางคานาวิชาการ ไม่อยู่ในระบบบริหาร ผู้ทำหน้าที่นี้เทศการศึกษาในระยะเริ่มตนยังคงเป็นตำแหน่งครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่ทางคานาวิชาการของกรม ในปี พ.ศ. 2496 ก.พ.จึงได้กำหนดให้มีตำแหน่งศึกษานิเทศก์ขึ้นในกรมวิสามัญศึกษา เทียบกับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน และในปีนี้กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้ตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษาขึ้น มีฐานะเป็นหน่วยงานช่วยของกรมทางคานาวิชาการ แต่ไม่อยู่ในระบบบริหารและ ก.พ.ได้กำหนดตำแหน่งศึกษานิเทศก์ขึ้นในปีเดียวกันนี้ด้วย หน้าที่ในระยะเริ่มตนคือ แนะนำและตรวจสอบบัญชีการเงินของโรงเรียน ต่อมาได้กำหนดหน้าที่ให้เป็นที่ปรึกษา และเสนอแนะโรงเรียนทางคานาการสอนและการบริหารโรงเรียน จัดทำแบบเรียนและเอกสารประกอบการเรียน เป็นที่ปรึกษาทางคานาวิชาการของกรม มีศึกษานิเทศก์หมวดวิชาต่าง ๆ ปฏิบัติงานในสายงานซึ่งแบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายนิเทศ และฝ่ายส่งเสริมการศึกษา

พ.ศ. 2497 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ภาษาอังกฤษขึ้นในกรมวิสามัญศึกษาอีกหน่วยหนึ่ง เมื่อมีพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม ยกกองฝึกหัดครูเป็นกรมการฝึกหัดครู หน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษาที่รับผิดชอบทางด้านการฝึกหัดครูก็เปลี่ยนชื่อเป็น หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู ไปสังกัดกรมการฝึกหัดครู หน่วยศึกษานิเทศก์ภาษาอังกฤษก็เป็นหน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษา ในปีเดียวกันนี้ กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้กรมสามัญศึกษา จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานช่วยทางด้านวิชาการของกรม และ ก.พ. ได้กำหนดใหม่ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ขึ้นในกรมสามัญศึกษา นอกจากนั้นก็ได้มีแผนกพลศึกษาในกองส่งเสริมพลศึกษา โดยแบ่งสายงานภายในแผนกเป็นฝ่ายธุรการ และฝ่ายวิชาการ เพื่อทำหน้าที่ผลิตเอกสารทางด้านวิชาพลศึกษา และกีฬา คู่มือครู จัดอบรมครู และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพลศึกษา และสาขาการสอนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา

พ.ศ. 2500 กรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัดขึ้นในทุกจังหวัด ในระยะเริ่มต้นมีศึกษานิเทศก์จังหวัดละ 4 คน ให้นิเทศวิชาวินิจฉัยทั่วไป 2 คน วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา 1 คน วิชาศิลปหรือดนตรี 1 คน เพื่อให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ปรับปรุงการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยให้ความช่วยเหลือโรงเรียนทางด้านวิชาการ และการบริหารการศึกษา เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านวิชาการ และการบริหารการศึกษาต่อจังหวัด และวางโครงการนิเทศการศึกษา จัดอบรมครู และทำการวิจัย การปฏิบัติงานขึ้นตรงต่อศึกษาธิการจังหวัด ในปีเดียวกันนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการประสานงานนิเทศการศึกษาขึ้น เพื่อวางระบบงาน ประสานงาน และรายงานกิจการต่าง ๆ ต่อกระทรวง โดยมีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานกรรมการ มีหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ของกรมต่าง ๆ เป็นกรรมการ

พ.ศ. 2503 กรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคขึ้น มีจำนวนศึกษานิเทศก์รับผิดชอบหมวดวิชาเช่นเดียวกับหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัด มีหน้าที่จัดอบรมระดับภาค ช่วยเหลือการอบรมของจังหวัด ติดตามผล และวิจัยปัญหาทางด้านวิชาการของโรงเรียนภายในภาค หน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษา

ได้แบ่งสายงานออกเป็นฝ่ายวิชาการ และฝ่ายธุรการ ในฝ่ายวิชาการประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หอสมุด สังคมศึกษา ฝ่ายโรงฝึกงาน - เครื่องมือ หัตถศึกษา และศึกษานิเทศก์ทั่วไปและแนะแนว

พ.ศ. 2504 ได้มีการแบ่งสายงานในหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครูออกเป็นฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายโครงการอบรม ฝ่ายปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ฝ่ายวิจัยและวิชาการ ในปี พ.ศ. 2505 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาได้กำหนดให้มีสายนิเทศขึ้น เพื่อให้ออกไปเยี่ยมเยียน และศึกษาการปฏิบัติงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ระดับภาค และจังหวัด รับทราบปัญหาต่าง ๆ เพื่อเสนอกรม โดยกำหนดให้มี 4 สาย แต่ละสายรับผิดชอบ 3 ภาคการศึกษา มีประธานสาย 1 คน และศึกษานิเทศก์หมวดวิชาต่าง ๆ อีกประมาณ 5 คน สายนิเทศนี้จะสับเปลี่ยนกันทุก 2 ปี ในปีเดียวกันนี้เองเทศบาลนครกรุงเทพได้จัดตั้งแผนกนิเทศการศึกษาขึ้นในกองการศึกษา ฝ่ายการศึกษา และสวัสดิการสังคม มีหน้าที่เช่นเดียวกับหน่วยศึกษานิเทศก์ของกรมสามัญศึกษา แบ่งสายงานออกเป็นฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายอุปกรณ์การศึกษา เพื่อทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาล ส่วนหน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษาได้เพิ่มศึกษานิเทศก์ฝ่ายศิลปศึกษา และฝ่ายกองโรงเรียนราษฎร์ และตัดฝ่ายโรงฝึกงาน - เครื่องมือ และหัตถศึกษาออกไป

พ.ศ. 2506 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครูได้เพิ่มฝ่ายฝึกหัดครูชนบทขึ้นอีกฝ่ายหนึ่ง และแผนกนิเทศการศึกษาของเทศบาลได้เพิ่มฝ่ายโทรทัศน์เพื่อการศึกษาขึ้นอีก 1 ฝ่าย ในปี พ.ศ. 2507 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษาได้เพิ่มฝ่ายพละนามัยขึ้นอีก 1 ฝ่าย ส่วนกรมสามัญศึกษาได้กำหนดให้หน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัดและภาค มีศึกษานิเทศก์หน่วยละ 9 คน ตามหมวดวิชาต่าง ๆ คือ ศึกษานิเทศก์หมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ เบื้องต้น หัตถศึกษาชาย หัตถศึกษาหญิง ศิลปศึกษาหรือพละนามัย และศึกษานิเทศก์ทั่วไป

พ.ศ. 2508 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาได้เพิ่มหมวดวิชาขึ้นอีก 5 หมวดวิชา คือ การบริหารทั่วไป การศึกษาอนุบาล การศึกษาพิเศษ การศึกษาผู้ใหญ่ และการวัดผล

ทุกหมวดวิชาที่มีหัวหน้าแผนกวิชาเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครูได้แยกฝ่ายสถาปนิกซึ่งอยู่ในฝ่ายปฏิบัติการนิเทศ ตั้งเป็นฝ่ายออกแบบและก่อสร้าง หน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษาได้เพิ่มฝ่ายอุตสาหกรรมศิลป์ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายคหกรรมศิลป์ ธุรกิจศิลป์ เกษตรกรรมศิลป์ โสตทัศนศึกษา และแยกฝ่ายแนะแนวซึ่งรวมอยู่กับฝ่ายนิเทศทั่วไปออกมาเป็นฝ่ายแนะแนวโดยเฉพาะ

พ.ศ. 2509 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษา ได้แบ่งสายงานออกเป็น 5 ฝ่าย มีฝ่ายปฏิบัติการนิเทศ ฝ่ายนิเทศภาคศึกษา ฝ่ายสำนักงาน ฝ่ายนิเทศโรงเรียนราษฎร์ ฝ่ายโครงการ - วิจัย ในปี พ.ศ. 2510 กรมสามัญศึกษาได้กำหนดให้หน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัดและภาคเพิ่มหมวดวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ และให้มีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบ 1 คน หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครูได้เปลี่ยนชื่อฝ่ายงาน จากฝ่ายปฏิบัติการนิเทศการศึกษาเป็นฝ่ายงานสนาม ฝ่ายวิจัยและวิชาการเป็นฝ่ายวิจัย และหลักสูตร และฝ่ายออกแบบและก่อสร้างเป็นฝ่ายแผนผังสถานศึกษา

พ.ศ. 2512 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาได้เพิ่มสายนิเทศเป็น 6 สาย ให้แต่ละสายรับผิดชอบ 2 ภาคการศึกษา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากการแบ่งสายนิเทศในปี พ.ศ. 2505 ในปีนี้หน่วยศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษาได้แบ่งสายงานออกเป็น 7 ฝ่ายตามลักษณะงานและลักษณะวิชา คือ ส่วนวิชาสามัญ และสัมพันธ์ ส่วนวิชาเกษตรกรรม ส่วนวิชาส่งเสริมการศึกษา ส่วนวิชาบริหารธุรกิจ ส่วนวิชาอุตสาหกรรมหนัก ส่วนวิชาอุตสาหกรรมเบา และฝ่ายเลขานุการมีหัวหน้าส่วนวิชา และศึกษานิเทศก์ประจำวิชาต่าง ๆ ปฏิบัติงานตามสายวิชาที่รับผิดชอบ หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู แบ่งสายงานออกเป็นภาคลักษณะงาน และภาควิชาการ โดยโดยรวมบางวิชาเข้าเป็นหมวดเดียวกัน หน่วยศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษาได้แบ่งสายงานมีลักษณะเหมือนกับการแบ่งสายงานในปี พ.ศ. 2508 มี 17 สายวิชา แต่ได้เพิ่มฝ่ายศึกษานิเทศก์ภูมิภาคขึ้น 1 ฝ่าย และตัดฝ่ายนิเทศโรงเรียนราษฎร์ และฝ่ายโครงการวิจัยที่มีในปี พ.ศ. 2509 ออกไป

พ.ศ. 2513 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาได้เพิ่มสายนิเทศส่วนกลางขึ้นอีก 1 สาย เพื่อให้รับผิดชอบการนิเทศการศึกษาโรงเรียนในส่วนกลางที่สังกัด

กรมสามัญศึกษา และได้เพิ่มสาขาแนะแนว หอสมุด และอาคารสถานที่อีก 3 แผนกวิชา กรมสามัญศึกษาได้กำหนดให้หน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคและจังหวัด เพิ่มหมวดวิชาศิลปศึกษา และหมวดวิชาวัดผลโดยมีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบหมวดวิชาละหนึ่งคน และกำหนดเกณฑ์อัตรากำหนดในหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัดใหม่ โดยถือเกณฑ์จำนวนโรงเรียนเป็นหลัก จังหวัดใดมีจำนวนโรงเรียน 200 โรงเรียนขึ้นไปให้เพิ่มศึกษานิเทศก์ทั่วไปได้ 1 คน ต่อจำนวนทุก 100 โรงเรียนหรือเศษที่เกินครึ่ง แต่ในเดือนสิงหาคม ปีเดียวกันนี้ได้เปลี่ยนแปลงอัตรากำหนดในหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคใหม่ โดยกำหนดให้มีศึกษานิเทศก์ทั่วไปปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการ ศึกษานิเทศก์วัดผล และวิจัย ศึกษานิเทศก์แนะแนว และศึกษานิเทศก์การศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งแต่เดิมมากำหนดเป็นหมวดวิชาเช่นเดียวกับหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัด หน้าที่ที่ปฏิบัติให้ นิเทศศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดทดลอง และวิจัยรวมกัน ไม่ให้ออกนิเทศโรงเรียนโดยตรง

พ.ศ. 2515 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครูได้แบ่งสายงานออกเป็นหัวหน้าสำนักงาน หมวดวิชามนุษยศาสตร์ หมวดวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ หมวดการศึกษา หมวดเบ็ดเตล็ด และมีคณะกรรมการประสานงานภายในหน่วยประกอบด้วยหัวหน้าหน่วย รองหัวหน้าหน่วย และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำและปรึกษาราชการทั่วไปของหน่วย ในปีนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งคณะกรรมการประสานงานนิเทศการศึกษาขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงจากปี พ.ศ. 2500 โดยให้มีตัวแทนจากกรมวิชาการ กองวางแผนการศึกษา กรมการศาสนา กรมศิลปากร และหัวหน้ากองกลางเป็นกรรมการด้วย โดยให้มีหน้าที่จัดวางระบบงาน ประสานงาน ศึกษาค้นคว้าวิธีการปฏิบัติงาน ปรับปรุงงานด้านวิชาการ และได้มีการจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรมใหม่ เป็นผลให้กรมวิสามัญศึกษา และกรมสามัญศึกษายุบรวมเป็นกรมเดียวกัน เรียกว่ากรมสามัญศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2515 หน่วยศึกษานิเทศก์ก็ยุบรวมเป็นหน่วยเดียวกันด้วย และในเดือน พฤศจิกายน ปีเดียวกันนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์ของกรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู และกรมอาชีวศึกษา ซึ่งเดิมมีฐานะเป็นหน่วยงานช่วยทางด้านวิชาการของกรม และไม่อยู่ในระบบบริหารก็ได้เปลี่ยนฐานะขึ้นเป็นกองในแต่ละกรม แต่ยังคงเรียกว่า หน่วยศึกษานิเทศก์

การบริหารงานบุคคล

ก่อนปี พ.ศ. 2430 ซึ่งยังไม่มีการจัดตั้งกรมศึกษาธิการ เจ้าอธิการวัดหรือเจ้าอาวาสเป็นผู้ควบคุม แนะนำในด้านการเรียนการสอน เพราะถือว่าเจ้าอธิการวัดหรือเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการสอน และมีความรู้ควย ในส่วนราชสำนักมีพระราชครูเป็นผู้ควบคุมโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก โดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล สำนักราชบัณฑิตมีราชบัณฑิตควบคุมจัดการศึกษา หลัง พ.ศ. 2430 มีตำแหน่งทางการบริหารการศึกษา คือ ตั้งกรมศึกษาธิการและมีอธิบดีเป็นตำแหน่งบริหารสูงสุด การคัดเลือกอยู่ในอำนาจของพระมหากษัตริย์

พ.ศ. 2443 กรมศึกษาธิการได้แบ่งโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเป็นเขตแขวงและตั้งนายตรวจแขวงซึ่งเป็นผู้ที่มีวุฒิทางครู และประสบการณ์ทางด้านการสอนเป็นผู้ควบคุม และให้คำแนะนำช่วยเหลือในด้านการสอนตามแขวงที่รับผิดชอบ พ.ศ. 2445 มีสามัคคยาจารย์มีหน้าที่พัฒนาครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางด้านการศึกษา พ.ศ. 2446 มีพระราชบัญญัติให้พระสงฆ์ทุกระดับชั้นทำหน้าที่บำรุงการศึกษาในวัด และได้ตั้งพระราชาคณะเป็นผู้อำนวยการศึกษาของมณฑลต่าง ๆ ทุกมณฑล พ.ศ. 2464 และ พ.ศ. 2478 คณะกรรมการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นนั้นคัดเลือกจากบุคคลที่ได้รับการยกย่องนับถือจากประชาชนในตำบล

พ.ศ. 2491 การคัดเลือกผู้ตรวจการประถมศึกษา คัดเลือกจากครูประจำบาลที่มีวุฒิ ประสบการณ์และลักษณะอื่นประกอบ คือ เป็นที่ยกย่องนับถือของคณะครู มีการประชุมชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ และแนวการปฏิบัติงานก่อนที่จะให้เริ่มปฏิบัติงาน

พ.ศ. 2495 หน่วยงานนิเทศกรมวิสามัญศึกษาซึ่งรับผิดชอบทางด้านการฝึกหัดครู ได้คัดเลือกบุคคลที่มีประสบการณ์ และความชำนาญทางด้านการสอน วุฒิต่าง ๆ ป.ม. ก่อนที่จะให้ปฏิบัติงานได้มีการประชุมอบรมให้ทราบถึงหลักการของการนิเทศการศึกษา โดยใช้เวลาการประชุม 50 ชั่วโมง และให้ฝึกภาคปฏิบัติด้วย และในปี พ.ศ. 2496 ก.พ.ได้กำหนดให้มีตำแหน่งศึกษานิเทศก์โท และศึกษานิเทศก์เอกขึ้นในกรมวิสามัญศึกษาและกรมอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2497 หน่วยงานิเทศกัโศคคัเลือกบุคคลโดยถือเกณฑ์ทางคานประสบการณทางคานการสอน วุฒิอย่างค้ำ ป.ม. และ ก.พ. ใค้กำหนดใค้มีค้ำแห่งศีกษานิเทศกัตรี ศีกษานิเทศกัโศ และศีกษานิเทศกัเอกซันในกรมสามัญศีกษา

พ.ศ. 2499 ที่ประชุมของศีกษานิเทศกักรมตาง ๆ ใค้กำหนดเกณฑ์การคัเลือกศีกษานิเทศกัโดยกำหนดวุฒิอย่างค้ำ ป.ม. หรือเทียบเท่า มีประสบการณในการเป็นครุมาแล่วอย่างนอย 5 ปี และจะตองเป็นครุในระดับศีกษาแต่ละแขนงวิชาที่จะไปนิเทศมาแล่วไม่นอยกวา 3 ปี มีบุคลิภาพทางคานมนุษยสัมพันธ์ดี มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย มีความคิตรีเริ่มคั อคทน เสียสละเพื่องานและยอมรับความคิเห็นของผู้อื่น หมั่นแสวงหาความรุ้เพิ่มเติมอยุ้เสมอ

พ.ศ. 2500 เทศบาลนครกรุงเทพใค้กำหนดใค้มีค้ำแห่งศีกษานิเทศกัซันในแผนกโรงเรียนกำหนดเกณฑ์การคัเลือกบุคคล โดยกำหนดวุฒิอย่างค้ำ ป.ม. มีประสบการณคานการสอน 5 ปี เป็นข้าราชการซันตรี และมีการสอบบรรจุตามกฎ ก.พ. ที่กำหนดไว้ การคัเลือกบุคคลเพื่อกำหนดที่ศีกษานิเทศกัฝ่ายสามัญศีกษาประจำจังหวัด ใค้จังหวัดคัเลือกบุคคลที่เหมะสม โดยตองเป็นข้าราชการซันตรี วุฒิอย่างค้ำ ป.ป. หรือเทียบเท่า มีประสบการณไม่นอยกวา 8 ปี แต่ถามีวุฒิสุงกวาที่กำหนดก็ไมค้ำนังถึงประสบการณ และมีบุคลิภาพเหมะสมตามทีที่ประชุมของศีกษานิเทศกักรมตาง ๆ ใค้กำหนดไว้ เมื่อจังหวัดคัเลือกบุคคลใค้ตามเกณฑ์ที่กำหนดก็เสนอกรมเพื่อกิจการณานุมติ

พ.ศ. 2501 กรมสามัญศีกษาใค้จัดประชุมสัมมนาศีกษานิเทศกัระดับกรมเพื่เตรียมการประชุมอบรมศีกษานิเทศกัฝ่ายสามัญศีกษาประจำจังหวัด และใค้เริ่มจัดประชุมอบรมในปีนี้เป็นปีแรก หลักสูตรที่ใค้ประชุมอบรมประกอบค้ววิชาพื้นฐานการนิเทศการศีกษา วิชาประกอบพื้นฐานการนิเทศการศีกษา เรื่องของหมวคัวิชา และวิชาประกอบอื่น ๆ โดยใค้เวลา 40 วัน และใค้เพิ่มเป็น 45 วัน ในระยะตอมา ซึ่งใค้จัดใค้มีการประชุมอบรมทุกปี จนถึงปัจจุบันนี้ มีศีกษานิเทศกัของเทศบาลเขารวมสมทบตลอดมา และเมื่อใค้ตั้งศีกษานิเทศกัฝ่ายสามัญศีกษาประจำภาคซันในปี พ.ศ. 2503 ก็ใค้ใค้ศีกษานิเทศกัระดับภาคเขารวมประชุม

อบรมด้วย การคัดเลือกศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคได้กำหนดวุฒิอย่างต่ำ ป.ม. หรือเทียบเท่าที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 4 ปี การแต่งตั้งให้ผู้ตรวจการศึกษาระดับภาคเสนอเพื่อให้ กรมพิจารณาอนุมัติ

พ.ศ. 2504 ก.พ. กำหนดให้มิศึกษาพิเศษในกรมการฝึกหัดครู และกรม ฝึกหัดครูได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นศึกษานิเทศก์ โดยกำหนดวุฒิอย่างต่ำปริญญาโท มีประสบการณ์ด้านการสอน 5 ปี กรมวิสามัญศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกศึกษานิเทศก์ระดับกรม ต้องเป็นข้าราชการชั้นโทขึ้นไป มีวุฒิปริญญาโท แต่ศึกษานิเทศก์ที่นิเทศวิชา เลือกลงกำหนดวุฒิอย่างต่ำ ป.ม. หรือเทียบเท่า มีประสบการณ์ 7 ปี หรือเป็นศึกษานิเทศก์ภาค มาแล้ว 2 ปี ศึกษานิเทศก์ระดับภาค ต้องเป็นข้าราชการตั้งแต่ชั้นโทขึ้นไป วุฒิ ป.ม. หรือเทียบเท่าที่มีประสบการณ์ด้านการสอน หรือการบริหารโรงเรียนมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี กรม อาชีวศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลไว้ 2 ลักษณะตามลักษณะของวิชาคือ ศึกษานิเทศก์ ทางด้านวิชาสามัญสัมพันธ์ ต้องมีวุฒิปริญญาตรี หรือเคยเป็นผู้บริหารไม่ต่ำกว่าตำแหน่งครูใหญ่ที่ เคยสอนในวิชาที่จะนิเทศมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี ศึกษานิเทศก์วิชาช่างกำหนดวุฒิปริญญาตรี หรือเทียบเท่าในวิชาที่จะนิเทศ มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 1 ปี หรือเคยปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า ตำแหน่งหัวหน้าโรงฝึกงานของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ และมีประสบ- การณ์ในตำแหน่งนั้นมาไม่น้อยกว่า 2 ปี

แผนกพลศึกษาพิเศษได้กำหนดทั้งทางความรู้และประสบการณ์ แยกเป็นศึกษา- นิเทศกีฬา และศึกษานิเทศกรีฑา ศึกษานิเทศกีฬา ต้องมีวุฒิป.กศ.สูง พดศึกษาหรือประกาศนียบัตร ประโยคครูพลศึกษาเอก หลักสูตร 5 ปี มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ศึกษานิเทศกรีฑากำหนด ประสบการณ์ 4 ปี มีวุฒิป.กศ.สูงพดศึกษาหลักสูตร 4 ปี

พ.ศ. 2506 ก.พ. ได้กำหนดให้มิศึกษาพิเศษในกรมวิสามัญศึกษา และ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2507 การคัดเลือกบุคคลเพื่อทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษา ประจำภาคและจังหวัด ได้กำหนดให้มิวุฒิปริญญาตรีทางการศึกษา และสอนในโรงเรียน ประถมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี กรณีที่เป็นศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดอาจคัดเลือกผู้ที่มีวุฒิป.ม. หรือเทียบเท่า แต่ต้องมีประสบการณ์ด้านการสอนอย่างน้อย 4 ปี การพนจากตำแหน่ง

ของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคและจังหวัดก็ต่อเมื่อขาดคุณสมบัติ พ้นจากหน้าที่หรือ
ราชการในจังหวัดหรือภาคนั้น ขอพนจากตำแหน่งด้วยความสมัครใจ และผู้บังคับบัญชาเห็น
สมควรให้ดำรงตำแหน่งอื่น

พ.ศ. 2508 กรมวิสามัญศึกษาได้กำหนดเกณฑ์ทางความรู้และประสบการณ์โดย
พิจารณาตามสายวิชาที่จะต้องนิเทศ พ.ศ. 2513 กรมสามัญศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก
เลือกศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัดใหม่ คือต้องมีวุฒิปริญญาตรีทางการศึกษาใน
สาขาประถมศึกษาหรือสาขาบริหารการศึกษา มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 2 ปี ศึกษานิเทศก์
ระดับภาคและระดับกรมจะคัดเลือกจากศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัด

พ.ศ. 2514 เทศบาลได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลผู้ทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์
ในแผนกนิเทศการศึกษาเฉพาะความรู้ คือ ปริญญาตรีหรืออนุปริญญาทางการศึกษา อักษร-
ศาสตร์ และศิลปศาสตร์เฉพาะสาขารัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ และในปี
นี้เองคณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนสาขาวิชานิเทศการศึกษาและ
พัฒนาหลักสูตรในระดับปริญญาโทขึ้นในแผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เป็นปีแรกและนิสิตรุ่นแรกจะสำเร็จในปี พ.ศ. 2516 ซึ่งนับว่าเป็นความก้าว
หน้าทางด้านวิชาการนิเทศการศึกษา ซึ่งแต่เดิมมาวิชาการนิเทศการศึกษาได้มีอยู่ในหลักสูตร
ของสาขาวิชาบริหารการศึกษา แต่ก็มีวิชาที่สอนเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

อภิปราย

จากการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของกรณีศึกษานิเทศการศึกษาในประเทศไทย เเท่าที่ผ่าน
มามีจุดที่น่าสนใจ คือ

1. นโยบายในการจัดการนิเทศการศึกษา ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมานโยบายทาง
ด้านการจัดการนิเทศการศึกษาไม่ได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะ
กำหนดออกมาในรูปของวัตถุประสงค์ จึงทำให้การปฏิบัติงานทางด้านการนิเทศการศึกษาของ
ทุกฝ่ายขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นค้ำยว่าในระยะเริ่มต้นงานทางด้าน

การนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารการศึกษา ต่อมาได้จัดตั้ง
หน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบทางด้านการศึกษาโดยตรง แต่ก็ยังคงเป็นเพียงหน่วย
งานช่วยทางด้านวิชาการของกรมต่าง ๆ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็นการภายใน ไม่อยู่ในระบบ
บริหาร และมีการกำหนดตำแหน่งขึ้นมาเท่านั้น จากการที่ชาคนโยบายที่กำหนดไว้แน่ชัด
ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านการศึกษาต่างก็กำหนดวัตถุประสงค์ของตนเอง
เองขึ้นมา การปฏิบัติงานจึงขาดการประสานงานและขาดแนวทางในการปฏิบัติที่จะให้
งานสอดคล้องและสัมพันธ์กันได้ จึงเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างปฏิบัติ ย่อมจะก่อให้เกิด
ความซ้ำซ้อนและไม่บังเกิดผลดีต่อการศึกษาเท่าที่ควร

2. การจัดองค์กรการนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาของไทยเริ่มใน
ลักษณะที่ไม่เป็นระบบแบบแผน หลังจากนั้นจึงได้พัฒนาตามลำดับ เกิดมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ
ต่อการศึกษาโดยตรง มีการกำหนดชั้นตำแหน่งของบุคลากรผู้ทำหน้าที่นิเทศ
การศึกษา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 นี้ หน่วยงานนิเทศทั่วโลกกลายเป็นหน่วยงานหนึ่งใน
ระบบบริหาร อย่างไรก็ตามสภาพของการจัดการทางด้านการศึกษา ก็มีสิ่งที่น่าสนใจ
สังเกตคือ กรมต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาได้ตั้งหน่วย
งานที่รับผิดชอบทางด้านการศึกษาของตนขึ้นมา เช่น หน่วยงานนิเทศกรม
การฝึกหัดครู หน่วยงานนิเทศกรมอาชีวศึกษา หน่วยงานนิเทศกรมสามัญศึกษา แผนก
พลศึกษาพิเศษของกรมพลศึกษา แผนกนิเทศการศึกษาของเทศบาล ตลอดจนหน่วยศึกษา-
นิเทศฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคและจังหวัด การมีหน่วยงานหลายหน่วยงานอย่างนี้เป็น
สิ่งที่ไม่ดีในข้อที่ทำให้มีกำลังมากพอที่จะบริการแก่โรงเรียนในระดับและสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ
ได้อย่างทั่วถึง แต่เมื่อต่างฝ่ายต่างทำและไม่มีการประสานงานกันก็จะทำให้เกิดความซ้ำ
ซ้อนในลักษณะของงานซ้อนงาน ดังจะเห็นได้จากการแบ่งหน้าที่ในหน่วยงานนิเทศต่าง ๆ
ได้อาศัยหมวดวิชาในหลักสูตร เป็นเกณฑ์เหมือน ๆ กัน จึงทำให้เกิดศึกษานิเทศก์ประจำ
หมวดวิชาของแต่ละกรมและแผนกในหมวดวิชาเดียวกันมีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบหลายคณะ
แต่ละคณะก็ประจำอยู่ในแต่ละหน่วยงาน ต่างฝ่ายต่างก็ปฏิบัติงานตามนโยบายและกำหนด
แนวทางของตนเอง การมีบุคลากรมากแทนที่จะใช้ประโยชน์ได้เต็มที่กลับมีการก้าวร้าวกัน

ในทางปฏิบัติ งานอย่างเดียวกันมีคนรับผิดชอบหลายฝ่าย ลักษณะของงานซ้อนงานครั้งนี้ จัดว่าเป็นความสูญเปล่าทางการศึกษา ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ศึกษานิเทศก์เอง โรงเรียน ตลอดจนตัวครูผู้รับการนิเทศ เพราะเป้าหมายในการนิเทศการศึกษาไม่แน่นอน ต่างฝ่ายก็กำหนดของตนเองและไม่มีการประสานงานกันเท่าที่ควรดังที่กล่าวมาแล้ว

ความซ้ำซ้อนที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่ง คือ การกำหนดให้มีศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัดในปี พ.ศ. 2500 และศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคในปี พ.ศ. 2503 จึงทำให้มีศึกษานิเทศก์ของกรมสามัญศึกษาเป็น 3 ระดับ คือ ระดับกรม ภาค และจังหวัด แต่ละระดับก็แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรออกตามหมวดวิชาโดยอาศัยวิชาในหลักสูตร เป็นเกณฑ์เหมือนกันหมด ในหมวดวิชาเดียวกันเฉพาะกรมสามัญศึกษาจึงมีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบถึง 3 ระดับ และการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละระดับก็เหมือน ๆ กัน เป้าหมายในการนิเทศของศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดมุ่งไปที่การปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนตามหมวดวิชาในโรงเรียนภายในจังหวัด และศึกษานิเทศก์ประจำภาคก็มุ่งไปที่การปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนตามหมวดวิชาในโรงเรียน ภายในจังหวัด เช่นเดียวกัน งานของศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัดจึงกลายเป็นงานของศึกษานิเทศก์ประจำภาคไปด้วย แม้ในปัจจุบันนี้จะได้มีการปรับปรุงหน่วยศึกษานิเทศก์ประจำภาคเสียใหม่ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยกำหนดเป็นศึกษานิเทศก์ฝ่ายโครงการ ฝ่ายวัดผลการศึกษาและวิจัย และฝ่ายการศึกษาผู้ใหญ่ แต่ก็ไปซ้ำซ้อนกับศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัดซึ่งมีศึกษานิเทศก์ประจำหมวดวิชาวัดผลและหมวดวิชาการศึกษาผู้ใหญ่อยู่แล้ว ลักษณะของงานที่กล่าวมาด้วยกันนี้ ทำให้ศึกษา

นิเทศทั้งสองระดับเกิดความยุ่งยากไม่ทราบว่าจะอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่แท้จริงของใครมีอะไรบ้าง งานทางคานการนิเทศการศึกษาจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะขาดการกำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้อย่างชัดเจน ศึกษานิเทศก์จึงกลายเป็นผู้ทำงานประจำสำนักงาน ทำงานคานธุรการของจังหวัดหรือภาคมากกว่าที่จะนิเทศเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา

สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการแบ่งสายงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ ออกตามหมวดวิชา โดยลักษณะนี้ศึกษานิเทศก์จึงอยู่ในฐานะของผู้เชี่ยวชาญประจำหมวด วิชามากกว่าที่จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในเรื่องโครงการปรับปรุงการศึกษา ของโรงเรียนทั้งหมด ศึกษานิเทศก์แต่ละคนก็มุ่งปรับปรุงเฉพาะการเรียนการสอนในหมวด วิชาที่ตนรับผิดชอบ ชอบเขตของการปฏิบัติงานจึงต้องรับผิดชอบโรงเรียนเป็นจำนวนมาก กรณีของศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัดก็รับผิดชอบต่อการเรียนการสอนในหมวดวิชาของตน และมีขอบเขตแห่งการปฏิบัติงานครอบคลุมถึงโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมดภายในจังหวัด ศึกษานิเทศก์ประจำภาคก็รับผิดชอบครอบคลุมไปทั้งภาคการศึกษา ยิ่งระดับศึกษานิเทศก์ กรมก็ขยายขอบเขตออกไปทั่วประเทศ ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ในการที่จะ ปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้โดยล เพราะศึกษานิเทศก์แต่ละคนรับผิดชอบต่องานที่มี ขอบเขตกว้างและกระจัดกระจายกันออกไป จึงทำให้ในปีการศึกษาหนึ่งมีโรงเรียนเพียง จำนวนหนึ่งที่ได้รับบริการทางคานการนิเทศการศึกษา และเฉพาะบางหมวดวิชาเท่านั้น ซึ่งแทบจะกล่าวได้ว่าไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคานที่ค้ำขึ้นแก่โรงเรียนมากนัก เพราะกระบวนการพัฒนาการศึกษาจะต้องกระทำไปพร้อม ๆ กันทั้งระบบ การที่จะปรับ ปรุงเฉพาะหมวดวิชาหนึ่งในปีการศึกษาหนึ่ง แล้วค่อยปรับปรุงในหมวดวิชาอื่น ๆ ในปีการ ศึกษาต่อไปเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง การปรับปรุงการศึกษาจะต้องกระทำไปพร้อมๆ กันทุกหมวดวิชา และโดยลักษณะที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดส่วนที่เหมาะสม

3. การบริหารงานบุคคล สิ่งที่นาสนใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของ หน่วยศึกษานิเทศก์ก็คือ การคัดเลือกตัวบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ จากที่ได้ ศึกษาโดยตลอดแสดงว่า การคัดเลือกตัวบุคคลในระยะเริ่มต้นนั้นเป็นไปเพื่อสนองความ ต้องการเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่ได้เตรียมไว้อก่อน ศึกษานิเทศก์เกิดขึ้นจากความ ต้องการในการปรับปรุงการศึกษา จึงได้คัดเลือกตัวบุคคลโดยอาศัยประสบการณ์และความ สามารถเฉพาะบุคคลของครู เพื่อให้มาดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ จุดเนนก็คือมุ่งให้มาช่วย เสนอแนะในคานการสอน อยางไรก็ตามในระยะต่อมา เมื่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการ นิเทศการศึกษาเป็นที่เข้าใจกันว่ามีได้จำกัดอยู่เฉพาะเสนอแนะแนวการสอนแก่ครูเพียง

อย่างเดี่ยว แต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการให้การศึกษาอบรมทั้งหมด ศึกษานิเทศก์จึงต้องอาศัยทั้งประสบการณ์และหลักวิชาในการปฏิบัติงาน การคัดเลือกตัวบุคคลจึงได้พิจารณาในคานวูฒิทางการศึกษาเป็นเครื่องประกอบควย บางหน่วยงาน เช่น กรมสามัญศึกษาเห็นความสำคัญของหลักวิชาแห่งการนิเทศการศึกษาแทนที่จะยึดถือแต่เพียงประสบการณ์แต่เพียงอย่างเดียว ก็ได้จัดให้มีการประชุมอบรมเกี่ยวกับหลักวิชาทางคานการนิเทศการศึกษาแก่ศึกษานิเทศก์ประจำการ ซึ่งกระทำติดต่อกันมาทุก ๆ ปี จนถึงปัจจุบันนี้ แสดงให้เห็นว่าหลักวิชาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่องานทางคานการนิเทศการศึกษาเท่า ๆ กับประสบการณ์ หน่วยงานบางหน่วย เช่น แผนกนิเทศการศึกษาของเทศบาลได้นเน้นความสำคัญของวูฒิเพียงอย่างเดียว เพื่อคัดเลือกตัวบุคคลซึ่งได้เริ่มใช้ใน พ.ศ. 2514 โดยไม่คำนึงถึงประสบการณ์ในการทำงาน นับว่าเป็นจุดบกพร่องประการหนึ่ง อย่างไรก็ตามกล่าวโดยสรุปเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบุคคลเพื่อเข้าดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ในปัจจุบันนี้มีหลักในการพิจารณาอยู่ 3 คานควยกัน คือ คานประสบการณ์คานวูฒิทางการศึกษา และคานบุคลิกภาพ ส่วนบุคคล แตการยึดถือเกณฑ์ดังกล่าวมีข้อที่น่าพิจารณา คือ

- ประสบการณ์ ยังไม่มีความรัดกุมในการพิจารณาเท่าที่ควร คำว่าประสบการณ์ในการทำงานมีความหมายเพียงระยะเวลาในการทำการสอนหรืออายุราชการของบุคคลเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลที่มีระยะเวลาในการทำงานมานาน แตอาจจะเป็นเพียงกระทำตามรูปแบบเก่า ๆ ซ้ำซาก บุคคลประเภทนี้จะเรียกว่ามีประสบการณ์ในการทำงานยังไม่สมควร ตามความเป็นจริงผู้ที่เรียกได้ว่ามีประสบการณ์ในการทำงานดีเอนจะต้องเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า และมีความเจริญงอกงามตลอดจนสามารถถึคนหาวิธีกรใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

- วูฒิทางการศึกษา สิ่งที่ยึดถือกันอยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือผู้ที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ควรมีวูฒิทางการศึกษาอย่างน้อยปริญญา หรือเทียบเท่าขึ้นไป การยึดถือหลักเกณฑ์นี้จะมีประโยชน์ในคานที่ทำให้บุคคลซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาหนึ่ง แต่ก็มีไคหมายควมว่าบุคคลผู้นั้นจะมีความรู้ความสามารถในการนิเทศการศึกษาไปควย เพราะเป็นที่ปรากฏชัดอยู่ในปัจจุบันนี้ว่าสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะ

สถาบันที่ทำหน้าที่ในการผลิตครูยังมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักวิชาทางด้านการนิเทศ การศึกษาอยู่น้อยมาก เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าทางการศึกษาเพื่อคัดเลือกตัวบุคคลจึงสมควรที่จะต้องหาวิธีพัฒนาบุคคลเหล่านั้นในด้านการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะอีกเป็นกรณีพิเศษ

- บุคลิกภาพส่วนบุคคล การคัดเลือกหลักเกณฑ์นี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญพิจารณาคัดเลือกจะได้มีความรอบรู้ และอาศัยหลักวิชาในการพิจารณาบุคลิกภาพของบุคคล โดยคำนึงถึงบุคลิกภาพในทุก ๆ ด้านเป็นเครื่องประกอบกัน โดยเฉพาะในด้านความสามารถ สมรรถภาพในการทำงาน ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ควรจะคำนึงให้มากกว่าบุคลิกภาพภายนอกทางกาย ซึ่งเป็นเพียงส่วนประกอบที่มีผลต่องานทางด้านการนิเทศการศึกษาน้อยมาก และควรระวังหลักเกณฑ์ในการประเมินบุคลิกภาพไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชา แทนการตัดสินเอาจากสามัญสำนึกของผู้พิจารณาคัดเลือกเอง ซึ่งต่างคนต่างก็มีทัศนคติและหลักการของตนไปคนละอย่าง

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การให้พินจากตำแหน่งของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำภาคและจังหวัด ซึ่งกำหนดไว้ว่าพินจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติ ขอรพินจากตำแหน่งด้วยความสมัครใจ พินจากหน้าที่หรือราชการในจังหวัดหรือภาคนั้น และผู้บังคับบัญชาเห็นสมควรให้ดำรงตำแหน่งอื่น จะเห็นว่าเป็นผลดีในด้านให้ศึกษานิเทศก์พัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เพื่อให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่ง และมีโอกาสที่จะพินจากตำแหน่งเมื่อไม่ประสงค์ที่จะปฏิบัติงานทางด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ศึกษานิเทศก์ที่เกิดความเบื่อหน่าย หรือเห็นว่าไม่ตรงกับความถนัดของตนสามารถขอรพินจากตำแหน่งได้ ซึ่งดีกว่าที่จะกักกันบุคคลซึ่งมีความไม่สมัครใจไว้ปฏิบัติงาน แต่การพินจากตำแหน่งโดยการกำหนดว่า เมื่อพินจากหน้าที่หรือราชการในจังหวัดหรือภาคนั้น เป็นผลให้การโยกย้ายสับเปลี่ยนตัวบุคคลไม่คล่องตัวเท่าที่ควร เช่น ถ้าหากศึกษานิเทศก์ประจำภาคหรือจังหวัดต้องการจะโยกย้ายไปยังภาคหรือจังหวัดใด หากไม่มีตำแหน่งว่างก็ต้องไปปฏิบัติงานในหน้าที่ครุตามเดิม แต่ถ้ามีตำแหน่งว่างอยู่ในภาคหรือจังหวัดที่ประสงค์จะย้ายไปจึงจะสามารถโยกย้ายได้ ฉะนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจตอสถานที่และหน้าที่การงาน หรือเพื่อความเหมาะสมและบังเกิดผลดีต่องานทางด้านการนิเทศการศึกษา ก็ควรจะได้มีการโยกย้าย

ศึกษานิเทศก์สับเปลี่ยนกันใดบางอย่างคล่องตัว

ข้อเสนอแนะ

1. เมื่อมีการจัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ตามคำสั่งคณะปฏิวัติในปี พ.ศ. 2515 ได้กำหนดให้หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู กรมสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษา เป็นกองอิสระขึ้นตรงต่อกรม ควรจะได้มีการกำหนดนโยบายและการจัดองค์กรเพื่อบริหารงานในหน่วยงาน ตลอดจนการคัดเลือกบุคลากร เขาทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์ให้แน่ชัด และให้มีการปฏิบัติงานทางด้านการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. คณะกรรมการประสานงานนิเทศการศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้น ควรจะมีบทบาททางด้านการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง และควรจะมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดนโยบายในการจัดการนิเทศการศึกษา การจัดองค์กรเพื่อบริหารงานในหน่วยงาน ตลอดจนการคัดเลือกบุคลากร เขาทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์ และควรจะให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานนิเทศศึกษา เขาร่วมเป็นกรรมการด้วย เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้
3. ควรแบ่งเขตความรับผิดชอบสำหรับศึกษานิเทศก์ระดับกรม ภาคและจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติงานอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างขวางและกระจัดกระจายจนเกินไป อาจจะแบ่งให้ศึกษานิเทศก์ระดับกรมคณะหนึ่งรับผิดชอบเฉพาะภาคหนึ่งภาคใด ศึกษานิเทศก์ระดับภาคคณะหนึ่งก็ให้รับผิดชอบเป็นจังหวัด ๆ ไป ส่วนศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดก็ให้รับผิดชอบโรงเรียนเพียงจำนวนหนึ่งซึ่งไม่มากนัก โดยอาจจะถือเอาการแบ่งกลุ่มโรงเรียนที่ใช้อยู่เป็นเกณฑ์ในการกำหนดก็ได้ การปฏิบัติงานก็ให้ปฏิบัติงานอยู่ในเขตที่รับผิดชอบจะกลับส่วนงานก็ต่อเมื่อมีปัญหาที่จะต้องปรึกษาหรือพิจารณากันเท่านั้น ซึ่งการแบ่งเขตเช่นนี้จะทำให้สามารถประเมินผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ได้เป็นอย่างดี และศึกษานิเทศก์สามารถที่จะปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วย แต่การที่จะปฏิบัติเช่นนี้ได้จะต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรในหน่วยศึกษานิเทศก์ให้มากขึ้นกว่าเดิม

4. การคัดเลือกตัวบุคคลควรกำหนดทั้งทางค่าน วุฒิ ประสบการณ์และบุคลิกภาพส่วนบุคคล โดยมีหลักเกณฑ์กำหนดให้แน่ชัด ทางค่านวุฒิจะต้องพิจารณาให้ตรงกับลักษณะงานที่จะรับผิดชอบ ประสบการณ์แทนที่จะพิจารณาเฉพาะจำนวนเวลาราชการ หรือจำนวนปีที่ทำการสอนในสถานศึกษา ควรจะพิจารณาถึงการปฏิบัติงานที่ประสบผลสำเร็จที่แล่วมาของบุคคลผู้นั้นด้วย การคัดเลือกตัวบุคคลเพื่อทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์ของเทศบาลควรกำหนดคุณสมบัติทั้ง 3 ประการดังกล่าวแล้วข้างตน ไม่ควรจะพิจารณาทางค่านวุฒิแต่เพียงประการเดียว เพราะบุคคลที่จะทำหน้าที่นี้เทศการศึกษาคิดนั้นจะต้องประกอบควย วุฒิ ประสบการณ์ และบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่เหมาะสม

5. การพัฒนาบุคคลที่ปฏิบัติงานทางค่านการนิเทศการศึกษ ในปัจจุบันมีหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษาและแผนกนิเทศการศึกษากของเทศบาลเท่านั้น ที่จัดให้มีการประชุมอบรมศึกษานิเทศก์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักทางค่านการนิเทศการศึกษ แต่จัดเพียงระยะสั้น สำหรับหน่วยงานอื่นใช้วิธีการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเท่านั้น จึงน่าที่จะจัดให้มีการประชุมอบรมขึ้นในทุกหน่วยงาน โดยอาจจะจัดรวมกันก็ได้ หรือขอความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางค่านการศึกษให้เปิดหลักสูตรระยะสั้นทางค่านการนิเทศการศึกษขึ้นเพื่อให้ศึกษานิเทศก์เข้าศึกษาวิชาทางค่านการนิเทศการศึกษ เพื่อจะได้ปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามหลักวิชามากยิ่งขึ้น

6. เนื่องจากวุฒิของครูยังต่ำ และจากเปอร์เซนต์การสอบตกของนักเรียนมีเป็นจำนวนมาก แสดงว่างานทางค่านการนิเทศการศึกษายังจำเป็นอีกมากที่จะต้องมียุช่วยเหลือและแนะนำครที่ไม่มีวุฒิในค่านการสอนให้ดีขึ้น ดังนั้น ศึกษานิเทศก์จึงมีความจำเป็นอยู่มากที่จะทำหน้าที่นี้ จึงเห็นสมควรว่าควรจะยกฐานะของวิชานิเทศการศึกษให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ดังนั้น มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยทุกแห่งของประเทศ ควรให้การสนับสนุนโดยเปิดสอนระดับปริญญาโทหรือระดับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางค่านการนิเทศการศึกษให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวที่ได้เปิดสอนวิชานิเทศการศึกษและพัฒนาหลักสูตร ระดับปริญญาโทขึ้นในแผนกวิชาบริหารการศึกษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันทางการศึกษควรที่จะเพิ่มวิชานิเทศการศึกษ เข้าไว้ในหลักสูตรทุก

ระดับ หรือเปิดสาขาในเทศการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้น เพื่อให้ผู้ที่จะไปปฏิบัติงานในสถานศึกษามีความเข้าใจหลักวิชาทางคานการนเทศการศึกษาม่าง ทั้งนี้ เพื่อให้มีการจัดระบบการนเทศการศึกษารึ้นภายในโรงเรียน

การวิจัยในอนาคต เพื่อที่จะช่วยเสริมให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น น่าที่จะได้มีการวิจัยในเรื่องต่อไปนี้

1. ควรจะไคศึกษาถึงผลงานที่ศึกษานิตเทศกไคปฏิบัติมาแล้ว เปรียบเทียบกับหน้าทีที่ไคกำหนดไว้ในแต่ละยุคที่ผ่านมา เพื่อจะไคทราบว่าศึกษานิตเทศกปฏิบัติงานตรงตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ และปฏิบัติงานทางคานไคมากที่สุดเรียงตามลำดับ
2. ควรจะไคศึกษาถึงหน้าทีของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการนเทศการศึกษามาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะหน้าทีของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอ เพราะบุคคลเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนเทศการศึกษามาก
3. ควรจะไคศึกษาถึงการไคเวลาสำหรับการปฏิบัติงานทางคานวิชาการ การบริหาร และธุรการ เป็นสัดส่วนเท่าไร เพื่อจะไคนำมากำหนดหน้าทีของศึกษานิตเทศกให้ถูกต้องและแจ่มชัดยิ่งขึ้น.